

Janusz Kumala

Perspektywa trynitarna tajemnicy niepokalanego poczęcia Maryi w nauczaniu Jana Pawła II

Salvatoris Mater 3/1, 199-214

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Teologia maryjna przełomu tysiącleci w sposób zdecydowany i jednoznaczny przyjmuje trynitarną perspektywę refleksji nad tajemnicą Maryi z Nazaretu¹. Dokonuje się to w szerszym kontekście teologicznych zmagania o „powrót do trynitarnej ojczyzny”, czyli o ponowne odkrycie oblicza Boga jako Ojca, Syna i Ducha Świętego². Można zaobserwować pewnego rodzaju „przejście” od spekulatywnych traktatów trynitarnych, którym zarzucano brak jakiegokolwiek wpływu na życie wiary chrześcijan³, do odkrycia *mysterium Trinitatis* jako centralnej i fundamentalnej prawdy wiary, która coraz bardziej decyduje o kształcie chrześcijańskiego życia⁴.

Do ożywienia teologicznych badań nad tajemnicą Trójcy Świętej w znacznej mierze przyczynił się poprzez swoje nauczanie Jan Paweł II. Jego trzy encykliki – *Redemptor hominis* (1979), *Dives in misericordia* (1980), *Dominum et Vivificantem* (1986) – stanowią swoistą „trynitarną trylogię”⁵ i są jak dotychczas najpełniejszym wykładem *Magisterium Ecclesiae* na temat obecności i działania Trzech Osób Boskich w historii zbawienia⁶. Jan Paweł II zwraca uwagę na czas przełomu tysiącleci, który powinien *stać się dla wszystkich szczególną sposobnością do tego, ażeby rozważyć tajemnicę Boga Trójjedynego*⁷. W takim duchu przebiegało przygotowanie do Wielkiego Jubileuszu

Janusz Kumala MIC

Perspektywa trynitarna tajemnicy niepokalanego poczęcia Maryi w nauczaniu Jana Pawła II

SALVATORIS MATER
3(2001) nr 1, 199-214

¹ Por. J. KUMALA MIC, „Tajemnica Trójcy Świętej a Maryja”. XX Międzynarodowy Kongres Mariologiczno-Maryjny (Rzym, 15-24 IX 2000), „Salvatoris Mater” 2(2000) nr 3, 491-510.

² Por. B. FORTE, *Trinità come storia. Saggio sul Dio cristiano* (Simbolica ecclesiale, 4), San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano) 1988; M. SERENTHA, *La teologia trinitaria oggi*, „La Scuola Cattolica” 118(1990) 90-116; *Bibliografia trinitaria*, „Estudios Trinitarios” 25(1991) 3-627; G.M. SALVATI, *La dottrina trinitaria nella teologia cattolica postconciliare. Autori e prospettive*, w: *Trinità in contesto*, red. A. AMATO, LAS, Roma 1994, 9-24; A. COZZI, *L'originalità del teismo trinitario. Bollettino bibliografico di teologia trinitaria*, „La Scuola Cattolica” 123(1995) 765-839.

³ Por. J. MOLTMANN, *Trinità e Regno di Dio*, Queriniana, Brescia 1983, 11; J. SZCZUREK, *Trójjedyny. Traktat o Bogu w Trójcy Świętej Jedynym*, Wyd. Naukowe PAT, Kraków 1999, 365-367.

⁴ Por. G. SALVATI, *Io Uno e Trino. La Trinità come modello del cristiano*, Città Nuova, Roma 1997; E. CAMBÓN, *Trinità modello sociale*, Città Nuova, Roma 1999.

⁵ JAN PAWEŁ II, „*Dominum et Vivificantem*”: E' Signore e dà la vita (Regina

Roku Odkupienia i sama jego celebracja, całkowicie skoncentrowana na „uwielbieniu Trójcy Świętej” objawionej we Wcieleniu Syna Bożego w łonie Maryi, Dziewicy z Nazaretu⁸.

Pogłębiona refleksja nad tajemnicą Trójcy Świętej stała się swoistym *kairós* dla teologii maryjnej, aby osobę Maryi i Jej rolę w historii zbawienia ukazywać w perspektywie trynitarnej. Taką drogę wybiera Jan Paweł II od samego początku pontyfikatu. W swoim nauczaniu rysuje obraz Maryi jako Tej, która bardziej aniżeli jakiegokolwiek inne stworzenie „poznała” i „doświadczyła” tajemnicy Trójcy Przenajświętszej: *Wyjątkowa zaprawdę i jedyna jest łączność Dziewicy z Trzema Boskimi Osobami. Poczęła z Ducha Świętego, jest Matką Słowa Wcielonego i synem Jej jest Syn Ojca. Któż więc jest bliższy Trójcy Przenajświętszej aniżeli Ona? Które ze stworzeń może bardziej pomóc nam w Jej poznaniu i umiłowaniu?*⁹ Dla Papieża Maryja jawi się zatem jako Mistagoga, której przykład „prowadzi” chrześcijan do coraz głębszego poznawania tajemnicy Trójcy Świętej [...], do odnawiania prawdziwego oblicza Bożego¹⁰.

Trynitarne wykład Jana Pawła II o Matce Pana rozwija nauczanie Soboru Watykańskiego II, który w *Lumen gentium* VIII wskazuje na *perspektywę trynitarą jako istotny wymiar doktryny maryjnej*¹¹.

Caeli, 18.05.1986), w: *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. IX, 1, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1986, 1634 (dalej: IGPII).

⁶ Por. *La teologia trinitaria de Juan Pablo II* (Semanas de estudios trinitarios, 22), Secretariado Trinitario, Salamanca 1988; *Trinidad y salvacion. Estudios sobre la trilogía trinitaria de Juan Pablo II*, red. A. ARANDA, Universidad de Navarra, Pamplona 1990; A.E. NACHEF, *The Mystery of the Trinity in the Theological Thought of Pope John Paul II*, Peter Lang Publishing, New York 1998.

⁷ DeV 54.

⁸ TMA 55.

⁹ JAN PAWEŁ II, *Ta, która jest najbliższa Trójcy Przenajświętszej* (Aniół Pański, 29.05.1983), w: *Nauczanie Papieskie*, t. VI, 1 (styczeń-czerwiec 1983), Pallottinum, Poznań 1998, 663 (dalej: NP VI, 1).

¹⁰ TENŻE, *Razem z Maryją pokochacie Kościół* (Przemówienie z okazji przekazania obrazu Matki Bożej, Kinszasa, 5.05.1980), w: *Nauczanie Papieskie*, t. III, 1 (styczeń-czerwiec 1980), Pallottinum, Poznań-Warszawa 1995, 485 (dalej: NP III, 1). *Ona całkowicie zdała się na miłującą wolę Ojca w swoim Fiat w czasie Zwiastowania. Ona uwierzyła Duchowi Świętemu, który dopełnił zdumiewającego dzieła Boskiego macierzyństwa w Jej łonie. Ona wielbiła Słowo Boże, które stało się człowiekiem dla zbawienia ludzkości. Maryja z Nazaretu jest pierwszą wierzącą w Nowym Przymierzu, która doświadczalnie przeżyła tajemnicę Boga Jedynego w troistości Osób.* TAMŻE.

¹¹ TENŻE, *Maryja w perspektywie trynitarnej* (Audiencja generalna, 10.01.1996), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej*, t. IV, red. A. SZOSTEK, Wyd. Księży Marianów, Warszawa 1999, 134. Por. T. SIUDY, *Maryja jako arcydzieło i współpracownica Trójjedynego Boga według Jana Pawła II*, w: *Trójca Święta a Maryja* (Biblioteka mariologiczna, 2), red. T. SIUDY, K. PEK, Polskie Towarzystwo Mariologiczne, Częstochowa 2000, 89-96; W. SIWAK, *Maryja jako „Córa Boga Ojca, Matka Syna*

W niniejszym artykule zapytamy o trynitarny obraz niepokalanego poczęcia Maryi, jaki rysuje w swoim nauczaniu Jan Paweł II, dla którego ta prawda maryjna jest *wielką tajemnicą ukrytą od wieczności w samym Bogu [...]*, *punktem decydującym w historii zbawienia*¹², a zarazem stanowi *wspaniałą doktrynalną syntezę wiary chrześcijańskiej*¹³. W wydarzeniu niepokalanego poczęcia ujawnia się działanie Trójcy Świętej, dlatego – stwierdza Jan Paweł II – prawda o „początku Maryi” jest *ściśle związana z dogmatem trynitarnym*¹⁴.

1. Niepokalane poczęcie Maryi darem i dziełem Trójcy Świętej

Jan Paweł II ujmuje wydarzenie niepokalanego poczęcia Maryi w kategorii „daru”, który zalicza do „wielkich rzeczy” dokonanych w Maryi przez Trójjedynego Boga¹⁵. Tajemnica poczęcia Maryi stanowi dla niego motyw, aby dziękować i uwielbiać Tróję Świętą: *Za te właśnie narodziny Maryi w blasku Niepokalanego Poczęcia czcimy dziś Tróję Przenajświętszą: Ojca, Syna i Ducha Świętego. Czcimy i wyrazamy dziękczynienie. „Gratias agamus Domino Deo nostro!”*¹⁶. W ten sposób Papież zwraca uwagę na doksologiczny wymiar dogmatu o niepokalanym poczęciu, w którym Kościół daje

Bożego i Oblubienica Ducha Świętego” według Jana Pawła II, TAMŻE, 97-126.

¹² TENŻE, *Maryja – decydującym momentem w historii zbawienia* (Homilia wygłoszona w Bazylice Santa Maria Maggiore, 8.12.1978), w: *Nauczanie Papieskie*, t. I (październik-grudzień 1978), Pallottinum, Poznań-Warszawa 1987, 142 (dalej: NP I).

¹³ TENŻE, *Uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny* (Anioł Pański, 8.12.1988), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. V, 285. *W istocie zawiera ona podstawowe elementy prawdy objawionej, czyli przejście od stworzenia w stanie sprawiedliwości pierwszych rodziców do grzechu, którym przesądziło o losie własnym i swoich potomków; od pierwszej obietnicy danej Adamowi i Ewie w protoewangelii – do jej cudownego spełnienia przez Wcielenie Słowa w nieskalanym łonie Maryi; od żalostnego położenia ludzkości skazanej na wieczne potępienie – do perspektywy ostatecznego zbawienia i udziału w chwale samego Boga.* TAMŻE.

¹⁴ TENŻE, *L'Immacolata Concezione sintesi della dottrina cristiana* (Przemówienie do Papieskiej Akademii Niepokalanej, 5.01.1990), IGPII 1990/XIII, 1, 25.

¹⁵ *Przybywamy dziś do tego rzymskiego sanktuarium Bogarodzicy, przejści szczególnie czcąc dla Trójcy Przenajświętszej. Przejści wdzięcznością dla Ojca, Syna i Ducha Świętego za te „wielkie rzeczy”, których łaska Najwyższego dokonywała od pierwszej chwili w Dziewicy z Nazaretu.* TENŻE, *Świadectwo nadziei, którą Kościół chce zwiastować wszystkim ludziom* (Homilia wygłoszona w Bazylice Matki Bożej Większej, 8.12.1981), w: *Nauczanie Papieskie*, t. IV, 2 (lipiec-grudzień 1981), Pallottinum, Poznań 1989, 395 (dalej: NP IV, 2).

¹⁶ TENŻE, *Rok Święty w sposób szczególny odnosimy do Niej* (Homilia wygłoszona w Bazylice Matki Bożej Większej, 8.12.1983), w: *Nauczanie Papieskie*, t. VI, 2 (lipiec-grudzień 1983), Pallottinum, Poznań 1999, 595 (dalej: NP VI, 2).

świadczenie prawdzie i wielbi Boga za wielkie dzieła dokonane w historii zbawienia dla dobra człowieka. Prawda wiary o świętym i niepokalanym początku Maryi jawi się zatem jako szczególny „akt kultu” wobec Trójjedynego Boga. Tę doksolologiczną perspektywę dogmatu można już zauważyć w bulli *Ineffabilis Deus* z 8 grudnia 1854 roku. Czytamy w niej: *Na chwałę Świętej i Niepodzielnej Trójcy, na cześć i i uwielbienie Bożej Rodzicielki [...]; na chwałę Wszchemocnego Boga [...] na chwałę Jego Syna [...] ogłaszamy, orzekamy i określamy*¹⁷.

Refleksja teologiczna Jana Pawła II dostrzega w niepokalanym poczęciu Maryi niezwykle działanie Trójcy Świętej, które zostanie nazwane *szczególnym, wyjątkowym, jedynym*¹⁸. Owo „działanie” Boga odsłania ścisłą więź Maryi z poszczególnymi Osobami Trójcy: *Matka Syna Bożego jest w sposób szczególny narodziła z Boga: z łona Trójcy Przenajświętszej. Jest z Bogiem samym duchowo „spokrewniona”*¹⁹.

Dla Jana Pawła II jest jasne, że w niepokalanym poczęciu Maryi *objawia się w sposób szczególny przedziwna inicjatywa Ojca, zbawcze działanie Ducha Świętego i doskonale odkupienie dokonane przez Chrystusa*²⁰. A ponieważ jako jedyna spośród wszystkich ludzi *nie poznała dziejów bez Boga, dlatego za sprawą łaski stała się obrazem nowej ludzkości, wizerunkiem przyszłego Kościoła bez „skazy czy zmarszczki” (Ef 5, 27), stworzeniem czystym i przejrzystym przed Bogiem*²¹.

2. Niepokalane poczęcie w tajemnicy przedziwnej inicjatywy Boga Ojca

Wyjątkowość wydarzenia niepokalanego poczęcia nie może być powodem, aby w jakimkolwiek stopniu izolować tę prawdę od całego planu zbawienia, wypływającego z nieskończonej miłości Ojca, który *wybrał nas [w Chrystusie] przed założeniem świata, abysmy byli*

¹⁷ DS 2803. Por. B. FORTE, *Maryja, ikona tajemnicy. Zarys mariologii symboliczno-narracyjnej* (Theotokos, 8), Wyd. Księży Marianów, Warszawa 1999, 128.

¹⁸ JANA PAWEŁ II, *Salus populi Romani* (Homilia wygłoszona w Bazylice Santa Maria Maggiore, 8.12.1980), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 2, 128.

¹⁹ TENZE, *Matka przywróconego ładu* (Homilia wygłoszona w Bazylice Santa Maria Maggiore, 8.12.1984), w: TAMŻE, 257. Zastosowana przez papieża kategoria „pokrewieństwa” w opisie związku Maryi z Trójcą Świętą przywołuje nauczanie M.J. Scheebena, zob. W. WOŁYNIĘC, *Maryja w tajemnicy Trójcy Świętej według M.J. Scheebena*, w: *Trójca Święta a Maryja...*, 136-138.

²⁰ TENZE, *Matka Zbawiciela* (List do uczestników sympozjum teologicznego poświęconego encyklice *Redemptoris Mater*, 22.05.1988), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, 57.

²¹ TAMŻE.

święci i nieskalani przed Jego obliczem (Ef 1, 4). Jan Paweł II dostrzega osobę Maryi głęboko włączoną w ów *zbawczy plan obejmujący dzieje całej ludzkości*, a zarazem jest przekonany, że *ten opatrzniościowy plan Trójcy Przenajświętszej jest centralną rzeczywistością Objawienia i wiary*²². Dla Jana Pawła II święty początek Maryi jest zatem faktem historiozbawczym, który prowadzi do *prawdy o stworzeniu*²³ i zaprasza, aby *zadumać się głęboko nad stwórczą i zbawczą wolą Boga*²⁴.

Bóg stworzył świat i człowieka z miłości i z tego samego powodu zachowuje jego istnienie. Jest Bogiem, który kocha życie (por. Ps 145, 9). Pismo święte przedstawia całe dzieło stworzenia jako owoc miłości Boga Stworzyciela²⁵. Stąd Jan Paweł II medytując nad tajemnicą stworzenia, wskaże na kategorię „daru”, a działanie Stworzyciela (Dawcy daru) nazwie „obdarowaniem”, bo *tam gdzie jest miłość, tam jest dar*²⁶. W tym kontekście biblijnym Jan Paweł II mówi o „odwiecznej miłości” Ojca, którego Ojcostwo *od początku wyraziło się w stworzeniu świata, w obdarowaniu człowieka całym bogactwem tego stworzenia, w uczynieniu go „niewiele mniejszym od istot niebieskich”* (Ps 8, 6), *bo stworzonym na obraz Boży i Bogu podobnego* (por. Rdz 1, 26)²⁷.

Dla Jana Pawła II tajemnica niepokalanego poczęcia Maryi mówi o tym, że jest Ona *arcydziełem Boga Ojca*²⁸, czyli *stworzeniem ide-*

²² RM 3. Szerzej na temat relacji: Maryja – zbawczy plan Boga, zob. m.in.: V. PASQUETTO, *Maria e la storia della salvezza nella lettura dell'Enciclica „Redemptoris Mater”*, „Rivista di vita spirituale” 41(1988) fasc. IV-V, 354-370; L. SARTORI, „Storia della salvezza” e „Storia dell'umanità” nell'enciclica „Redemptoris Mater”, „Marianum” 51(1989) fasc. I-II, 19-32; W. HANC, *Maryja w zbawczym planie Trójjedynego Boga*, „Ateneum Kapłańskie” 80(1988) nr 475, 381-394; J.B. SZLAGA, *Maryja w zbawczym planie Ojca*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 2, 15-26.

²³ JAN PAWEŁ II, *L'Immacolata Concezione sintesi...*, 25.

²⁴ TENŻE, *Illumina, guida, salva l'umanità redenta da Cristo* (Modlitwa do Matki Bożej, 8.12.1991), IGPII 1991/XIV, 2, 1341.

²⁵ *Stworzenie jest dziełem Mądrości miłującej, czemu na wielu miejscach Pismo Święte daje wyraz* (por. np. Prz 8, 22-36). TENŻE, *Stworzyciel: Bóg Trójjedyny*, w: *Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1987, 242. Por. M. GILBERT, *L'amore di Dio per la sua creatura*, „Parola Spirito Vita” 10(1984) 71nn.

²⁶ JAN PAWEŁ II, *Stworzenie jest darem miłości Boga* (Audiencja generalna, 13.12.1978), NP I, 153. *Stworzyć – to znaczy: obdarować (obdarować nade wszystko istnieniem). Ten zaś, kto obdarowuje – miłuje*. TENŻE, *Stworzyciel: Bóg Trójjedyny...*, 241.

²⁷ RH 9.

²⁸ JAN PAWEŁ II, *Maria, immagine della Chiesa* (Anioł Pański, 11.12.1983), IGPII 1983/VI, 2, 1317.

alnym, takim, jakiego pragnął Bóg²⁹. Papież dostrzega zatem w Niepokalanej ideal człowieka stworzonego na obraz i podobieństwo Boże. To właśnie w niepokalanym poczęciu objawia się działanie Boga, który *realizuje swój zbawczy zamysł przywrócenia stanu pierwotnej sprawiedliwości, dlatego od początku swojego istnienia Matka Mesjasza otoczona była zbawczą i uświęcającą miłością Boga*³⁰. Jan Paweł II tę prawdę o Maryi niepokalanie poczętej jako paradygmacie ludzkiej osoby według pierwotnego zamysłu Boga wyraził za pomocą kategorii „piękna”. W maryjnej teologii zdumienia i zachwytu, którą zauważamy u Papieża, Maryja jawi się jako „niezwykłe Piękno”, które *w pełni znane jest tylko Bogu samemu*³¹ i w Nim ma swój „początek”³². Chodzi oczywiście o piękno duchowe, które – przypomni Ojciec Święty – wyraził anioł Gabriel słowami: *łaski pełna*³³.

Wydarzenie niepokalanego poczęcia „objawia” nam Boga Stworzyciela jako *autora piękna* (Mdr 13, 3), zaś osoba Niepokalanej staje się zwierciadłem Bożego piękna: *Maryja jest Tą, która od momentu niepokalanego poczęcia najdoskonalej odzwierciedla Boże piękno*³⁴. *Dzięki ogarniającej Ją całkowicie łasce, wszystko w Niej jest harmonią, a piękno boskiego bytu odbija się w Niej w sposób wzruszający*³⁵.

Według Jana Pawła II misterium niepokalanego poczęcia odświeżania nie tylko stwórczą wolę Ojca w odniesieniu do człowieka, ale także Jego zamysł zbawienia go w swoim Synu. Papież podejmuje zatem refleksję nad tajemnicą odwiecznego wybrania Maryi jako niepokalanie poczętej.

W zbawczym planie Ojca Maryja zajmuje swoje określone miejsce *jako Matka Tego, z którym Ojciec odwieczny związał dzieło zbawienia*³⁶. Zamysł Ojca dotyczący Wcielenia Syna Bożego jest ściśle związany z „przewidzeniem” i „wybraniem” Maryi na Matkę Wcielonego Słowa³⁷. W owym „odwiecznym wyborze” Jan Paweł II umieszcza także tajemnicę niepokalanego poczęcia. Ukazując tę

²⁹ TENŻE, *W wigilię Niepokalanego Poczęcia* (Audiencja generalna, 7.12.1983), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 36.

³⁰ TENŻE, *Matka Zbawiciela...*, 57.

³¹ TENŻE, *Piękno, któremu na imię Maryja* (Anioł Pański, 8.12.1979), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 5, 17.

³² TAMŻE, 18.

³³ TAMŻE.

³⁴ VC 28.

³⁵ TENŻE, *W wigilię Niepokalanego Poczęcia...*, 36-37.

³⁶ RM 7.

³⁷ Szerzej na ten temat, zob. W. SIWAK, *Fiat mihi secundum verbum. Maryja w Tajemnicy Wcielenia według Jana Pawła II* (Mariologia w kontekście, 2), RWKUL, Lublin 2001, 92-97.

prawdę w kontekście „tajemnicy wybrania” każdego człowieka³⁸, Papież odwołuje się do *Listu do Efezjan* i wyjaśnia: „W Nim bowiem” – w Chrystusie – wybrał Ją przed założeniem świata, aby była święta i niepokalana przed Jego obliczem (por. Ef 1, 4). Tak. Wybrał Maryję Ojciec Przedwieczny w Chrystusie – i wybrał Ją dla Chrystusa. Uczynił Ją świętą i najświętszą. A pierwszym owocem tego wybrania i powołania Bożego stało się Niepokalane Poczęcie³⁹. Bóg Ojciec „chciał” dla swojego Syna Matkę „absolutnie czystą”: *Chciał, aby między Matką a Synem nie było żadnych barier. Żaden cień nie powinien był przesłaniać ich związku. Dlatego stworzył Maryję Niepokalaną; nawet przez chwilę nie została Ona dotknięta grzechem*⁴⁰. To powołanie do Bożego macierzyństwa stanowi o wyjątkowości wybrania, które przybiera postać niepokalanego poczęcia. Nie oddziela ono jednak Maryi od innych ludzi – także odwiecznie wybranych i umiłowanych w Chrystusie – ale wpisuje się w uniwersalny plan „Bożych przeznaczeń”, których najdoskonalszą ikoną jest Maryja, wybrana w sposób *całkowicie wyjątkowy i jedyny*⁴¹.

Jan Paweł II odkrywa w misterium niepokalanego poczęcia znak stwórczej i zbawczej woli Ojca, która objawia Jego bezinteresowną i pełną miłości („przedziwną”) inicjatywę zbawienia człowieka. Niepokalana jako *pierwsza wśród odkupionych*⁴² potwierdza, że Bóg stworzenia objawia się jako Bóg odkupienia, jako Bóg, który jest wier-

³⁸ Bóg w swojej wiecznej miłości od początku wybrał człowieka: wybrał go w swoim Synu. Bóg wybrał człowieka, ażeby mógł osiągnąć pełnię dobra przez uczestniczenie w Jego życiu: w życiu Bożym, przez łaskę. Wybrał go od wieczności i w sposób nieodwracalny. Ani grzech pierworodny, ani cała historia win osobistych i grzechów społecznych nie zdołały odwieść Ojca Przedwiecznego od tego Jego planu miłości. Nie zdołały unieważnić wyboru nas w odwiecznym Synu, Słowie współistotnym Ojcu. Ponieważ ten wybór miał urzeczywistnić się we Wcieleniu i ponieważ Syn Boży miał dla naszego zbawienia stać się człowiekiem, właśnie dlatego Ojciec Przedwieczny wybrał dla Niego spośród ludzi Maryję. JAN PAWEŁ II, *Maryja – decydującym momentem...*, 142.

³⁹ TENZE, *Rok Święty...*, 595.

⁴⁰ TENZE, *W wigilię Niepokalanego Poczęcia...*, 36. Por. TENZE, *Pełna łaski* (Homilia w bazylice Matki Boskiej Większej, 8.12.1994), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, 194. Jan Paweł II w swoim nauczaniu na temat odwiecznego wyboru Maryi mówi nie tylko o Ojcu jako jego Autorze, ale wskazuje też na Syna lub też na całą Trójcę Świętą (por. np. RM 8). Niemniej, jak słusznie zauważa W. Siwak, Papież szczególnie uwypukla „wyjątkową aktywność Boga Ojca”. W. SIWAK, *Fiat mihi...*, 97.

⁴¹ Por. RM 9. *Te słowa [Ef 1, 3-4] w sposób szczególny i wyjątkowy odnoszą się do Maryi. Ona bowiem bardziej niż wszyscy ludzie – i bardziej niż aniołowie – „przed założeniem świata [...] została wybrana w Chrystusie”, bo też w sposób jedyny i niepowtarzalny została wybrana dla Chrystusa: została Mu przeznaczona na Matkę.* JAN PAWEŁ II, *Salus populi Romani...*, 127.

⁴² JAN PAWEŁ II, *„Aperite portas Redemptori* (Bulla ogłaszająca Jubileusz 1950-lecia Odkupienia), NP VI, 1, 33.

ny *Sobie Samemu* (por. 1 Tes 5, 24), wierny swej miłości do człowieka i do świata, wyrażonej w dniu stworzenia⁴³.

W ten sposób ukazany obraz Maryi niepokalanej jest niezwykle potrzebny w kontekście takiej współczesnej antropologii, która odrzuca Boga dla człowieka, albo też usiłuje odczytywać tajemnicę „początku Maryi” tylko na płaszczyźnie antropologicznej, bez odniesienia go do Boga. Słusznie zatem zauważa B. Forte: *Przeciwko idei człowieka jako absolutnego arbitra własnego losu i jedyne go sprawcy własnego postępu, rozbrzmiewa stwierdzenie absolutnego prymatu inicjatywy Boga w historii odkupienia, inicjatywy, która objawia się w sposób szczególny w historii Dziewicy, Matki Pana*⁴⁴.

3. Niepokalane poczęcie – doskonałym odkupieniem dokonany przez Chrystusa

Niepokalany początek istnienia Maryi ściśle wiąże się z tajemnicą Odkupienia i w niej znajduje uzasadnienie. Jan Paweł II kontynuuje nauczanie bulli *Ineffabilis Deus* Piusa IX o Maryi odkupionej *mocą przewidzianych zasług Jezusa Chrystusa, Zbawiciela rodzaju ludzkiego*⁴⁵, czyli zachowanej od wszelkiej zmyły grzechu pierworodnego⁴⁶.

W teologicznej refleksji nad odkupieniem Maryi dokonany w chwili Jej poczęcia Jan Paweł II odwołuje się do Pisma świętego, a szczególnie *Protoewangelii* (Rdz 3, 15), zwiastowania (Łk 1, 28), *Listu do Efezjan* (1, 3-14) i *Apokalipsy* (Ap 12). W tych świadectwach biblijnych widzi *pisane źródła prawdy o Niepokalany Poczęciu*⁴⁷.

Przy różnych okazjach ukazuje Maryję jako „pierwszą wśród odkupionych”⁴⁸, a Jej niepokalane poczęcie nazywa „pierwszym

⁴³ RH 9.

⁴⁴ B. FORTE, *Maryja, ikona tajemnicy...*, 130; por. S. MARTINEZ SIERRA, *Znaczenie Niepokalanej dla naszych czasów*, „Communio” 20(2000) nr 6, 27.

⁴⁵ BF VI, 89; DS 2803.

⁴⁶ RM 10. Por. JAN PAWEŁ II, *Niepokalana: dogmatyczna definicja przywileju*, w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 173-175. Na temat grzechu pierworodnego oraz odkupienia dokonanego przez Chrystusa w świetle nauczania Jana Pawła II, zob. D. GARDOCKI, *Grzech „początku” a tajemnica odkupienia w nauczaniu Jana Pawła II*, „Bobolanum” nr 11(2) 2000, 359-384.

⁴⁷ JAN PAWEŁ II, *Niepokalane Poczęcie* (Audiencja generalna, 29.05.1996), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 166.

⁴⁸ TENŻE, „*Aperite portas Redemptori*” ..., 33; TENŻE, *Rok Święty...*, 594; TENŻE, *Pierwsza wśród odkupionych* (Aniół Pański, 8.12.1993), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 5, 422; TENŻE, *Niepokalana: odkupiona przez zachowanie od grzechu* (Audiencja generalna, 5.06.1996), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 172. TENŻE, *Pełna łaski* (Aniół Pański, 8.12.1999), „L'Osservatore Romano” 21(2000) nr 2, 9.

cudem odkupienia”⁴⁹. Należy ono do *opus redemptionis* dokonanego przez Chrystusa Odkupiciela zgodnie z wolą Ojca.

Wyznając prawdę Niepokalanego Poczęcia Maryi, sięgamy zarazem w głąb rzeczywistości Odkupienia⁵⁰ – uczy Jan Paweł II. Czym jest według papieża „Odkupienie”? W encyklice *Redemptor hominis* nazywa je *wstrząsającą tajemnicą miłości, w której niejako na nowo „powtarza się” tajemnica stworzenia*⁵¹. Posłany przez Ojca Odkupiciel objawia Miłość, która jest *większa od grzechu*⁵² i *potężniejsza niż śmierć*⁵³. Ta właśnie Miłość objawiona „na początku” w Stworzeniu, ukazuje się – po upadku człowieka – w Odkupieniu⁵⁴. „*Tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne*” (J 3, 16). *Oto definicja miłości w jej odkupieńczym znaczeniu! Oto tajemnica Odkupienia zdefiniowana przez miłość. Jednorodzony Syn jest Tym, który bierze od Ojca tę miłość i daje Ojcu tę miłość, przynosząc ją światu. Jednorodzony Syn jest Tym, który z tej miłości daje siebie za zbawienie świata: za życie wieczne każdego człowieka, swego brata i siostry*⁵⁵.

Misterium niepokalanego poczęcia jest szczególnym znakiem tej odkupieńczej miłości Boga. Stąd dla Jana Pawła II Maryja jawi się jako Ta, która od pierwszej chwili swego istnienia *ma udział w zbawczej łasce uświęcającej oraz w tej miłości, która swój początek znajduje w „Umiłowanym”, w Synu Ojca Przedwiecznego*⁵⁶. Dzięki niepokalanemu poczęciu Maryja nigdy nie doświadczyła tego „oddzielenia od Boga” spowodowanego przez grzech pierworodny, ale *była od razu utwierdzona w miłości do Boga*⁵⁷; od początku istnienia *odkupieńcza miłość Jej Syna objęła Ją i przemieniła*⁵⁸. Konsekwencją działania zbawczej miłości Odkupiciela w niepokalanym poczęciu jest zatem nie tylko „zachowanie” od grzechu, ale równocześnie „wypełnienie”, „przemienienie” miłością Boga.

⁴⁹ TENŻE, *W wigilię Niepokalanego Poczęcia* (Audycja generalna, 7.12.1983), NP VI, 2, 591.

⁵⁰ TENŻE, *Rok Święty...*, 594.

⁵¹ RH 9.

⁵² TAMŻE.

⁵³ DM 8.

⁵⁴ Por. JAN PAWEŁ II, *List Ojca Świętego do wszystkich kapłanów Kościoła na Wielki Czwartek 1983 roku*, NP 1983/VI, 1, 397. Boże miłosierdzie, które uobecnia Ukrzyżowany „usprawiedliwia” człowieka i przynosi mu sprawiedliwość w znaczeniu owego zbawczego ładu, jaki Bóg od początku dla niego zamierzył. DM 7.

⁵⁵ JAN PAWEŁ II, *List Ojca Świętego do wszystkich kapłanów...*, 397.

⁵⁶ RM 10.

⁵⁷ JAN PAWEŁ II, *Nasz świat potrzebuje nawrócenia* (Przemówienie po przybyciu do Grotty Massabielle, 14.08.1983), NP 1983/VI, 2, 81.

⁵⁸ TENŻE, „*Pelna łaski*”, w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, 135.

Zbawcze działanie Odkupiciela w Maryi charakteryzuje się wyjątkowością, którą teologia i Magisterium Kościoła wyraża sformułowaniem „sublimiore modo redempta”, czyli „odkupiona w sposób wznioślejszy”. Jan Paweł II wskazując na tę „wyjątkowość” odkupienia Maryi, wyjaśnia, że jedyne dzieło zbawienia Chrystusa, obejmujące wszystkich ludzi, ujawniło swoją moc w niepokalanym poczęciu jako „zachowanie” od grzechu pierworodnego⁵⁹. W tym właśnie papież dostrzega „doskonałość” odkupienia Maryi: *Podczas gdy wszystkie inne istoty ludzkie są od grzechu wyzwolone, Ona, za sprawą odkupieńczej łaski Chrystusa, została od niego zachowana*⁶⁰, korzystając *przez antycypację z zasług ofiary Krzyża*⁶¹. Stąd Jan Paweł II nie waha się powiedzieć, że niepokalane poczęcie jest *przywilejem jedynym w swoim rodzaju*⁶². Ta zatem „jedyność” polega nie na tym, że Maryja została zbawiona, ale jak doświadczyła działania Zbawiciela (zachowanie od grzechu i obdarowanie pełnią łaski).

Dla Jana Pawła II wydarzenie niepokalanego poczęcia jest też potwierdzeniem jedynego pośrednictwa zbawczego Chrystusa: *Maryja wydaje na świat Odkupiciela, sama podlegając Jego odkupieniu, albowiem nikt nie jest w stanie zbawić samego siebie. Chrystus zaś jest Zbawicielem wszystkich (solus Christus)*⁶³.

Konsekwentnie, refleksja Jana Pawła II nad tajemnicą zbawienia Maryi prowadzi go do ukazania w sposób wyraźny paschalnego wymiaru niepokalanego poczęcia. Przywołując świadectwo liturgii, przypomni, że Kościół pozdrawia Maryję jako swój „początek”, ponieważ w Jej niepokalanym poczęciu *widzi zapowiedź zbawczej łaski paschalnej*⁶⁴. Niepokalana jako „pierwsza wśród odkupionych” znajduje się w samym sercu tajemnicy paschalnej⁶⁵ – ukazuje jej głębię i zwiastuje Boga *miłosiernego, który nie zniechęca się grzechem swoich dzieci*⁶⁶.

⁵⁹ Por. RM 10.

⁶⁰ JAN PAWEŁ II, *W wigilię Niepokalanego Poczęcia...*, 590. TENŻE, *Niepokalana: odkupiona przez zachowanie od grzechu* (Audiencja generalna, 5.06.1996), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 170-172.

⁶¹ TENŻE, *W wigilię Niepokalanego Poczęcia...*, 590.

⁶² TAMŻE. *W Maryi dokonało się pojednanie Boga z ludzkością, jednakże Ona sama nie potrzebowała tego pojednania, gdyż – zachowana od pierworodnej winy – zawsze żyła w zgodzie z Bogiem*. TAMŻE, 590-591.

⁶³ TENŻE, *Matka Zbawiciela...*, 58. *W szczególny sposób została odkupiona za sprawą Tego, któremu jako dziewica matka miała przekazać ludzkie życie*. TENŻE, *Salus populi Romani...*, 126. *W wymiarze łaski, czyli uczestnictwa Bożej natury, Maryja otrzymuje życie od Tego, któremu w porządku ziemskiego rodzenia sama dała życie jako Matka*. RM 10.

⁶⁴ RM 1.

⁶⁵ Por. JAN PAWEŁ II, *Pierwsza wśród odkupionych* (Anioł Pański, 8.12.1993), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 5, 422.

⁶⁶ TAMŻE, 423.

Papież wnikając w tajemnicę odkupienia Maryi odwołuje się do kategorii „oświecenia” i „życia”. Maryja jest „pierwszym stworzeniem oświeconym”, które doświadczyło zwycięstwa światła nad ciemnością grzechu⁶⁷. Jako odkupiona otrzymała „pełnię życia” i jest pierwszą „ożywioną” przez swojego Syna, Zbawiciela⁶⁸. Taki obraz odkupienia Maryi chroni przed sprowadzaniem dogmatu niepokalanego poczęcia do ujmowania go tylko w kategoriach braku grzechu pierwotnego. W nauczaniu Jana Pawła II odkrywamy zdecydowanie coś więcej. Papież, inspirowany Soborem Watykańskim II, wyraźnie rozwija pojmowanie tej maryjnej prawdy w perspektywie pozytywnej, która odsłania w sposób szczególny działanie i obecność Ducha Świętego.

4. Niepokalane poczęcie – owocem zbawczego działania Ducha Świętego

Maryja w niepokalanym poczęciu doświadcza zbawczej mocy Boga Ojca, który *intuitu meritorum* Odkupiciela, zachowuje Ją od grzechu, a równocześnie obdarowuje pełnią łaski. To właśnie „obdarowanie” odsłania głębszą rzeczywistość zbawienia Maryi, której nie można jedynie sprowadzać do nieobecności grzechu⁶⁹. Pozytywny wymiar niepokalanego poczęcia, raczej zaniedbany w bulli *Ineffabilis Deus*, uwypuklił Sobór Watykański II⁷⁰, a Jan Paweł II podjął i rozwija. Czyni to przede wszystkim w kontekście refleksji nad rolą Ducha Świętego w tajemnicy świętego początku Maryi oraz szukając głębszego znaczenia Łukasowego określenia Maryi jako „pełnej łaski” (1, 28)⁷¹.

⁶⁷ Por. TENZE, *Maria è la prima luce che annuncia il giorno* (Homilia w sanktuarium Nostra Signora de la Alborada, 31.01.1985), IGPII 1985/VIII, 1, 317.

⁶⁸ Por. RM 10. JAN PAWEŁ II, *Nel „fiat” di Maria la pienezza della vita in Cristo* (Anioł Pański, 15.08.1984), IGPII 1984/VII, 2, 208.

⁶⁹ W wewnętrznym życiu trynitarnym tym, który uosabia Miłość i Dar jest Duch Święty (por. DV 39). Trynitarne „obdarowanie” (Ojca i Syna w Duchu Świętym) w pewien sposób odsłania się w dziele stworzenia oraz staje się *źródłem wszelkiego obdarowania, które w Bogu ma swój początek względem stworzeń. Obdarowanie istnieniem przez stworzenie, obdarowanie łaską poprzez całą zbawczą ekonomię*. JAN PAWEŁ II, *Który od Ojca i Syna pochodzi* (Audiencja generalna, 20.11.1985), w: *Wierzę w Boga Ojca...*, 199.

⁷⁰ Por. LG 56.

⁷¹ Ogólnie na temat różnych aspektów relacji Niepokalana a Duch Święty, zob. M. WIT, *Niepokalanie Poczęta a Duch Święty według nauczania Jana Pawła II*, w: *Duch Święty a Maryja* (Biblioteka Mariologiczna, 1), red. S.C. NAPIÓRKOWSKI, T. SIUDY, K. KOWALIK, Polskie Towarzystwo Mariologiczne, Częstochowa 1999, 195-200.

Refleksja Jana Pawła II nad tajemnicą „wybrania” i „przeznaczenia” Maryi na Matkę Syna Bożego doprowadza go do odkrycia pneumatycznego aspektu Jej obecności w odwiecznym zamyśle Trójjedynego Boga. Papież nazwie go „zawierzeniem”: *W tajemnicy Chrystusa jest Ona obecna już „przed założeniem świata” jako Ta, którą Ojciec „wybrał” na Rodzicielkę swego Syna we Wcieleniu – a wraz z Ojcem wybrał Ją Syn i odwiecznie zawierzył Duchowi świętości*⁷². Według papieża osoba Maryi jest „odwiecznie” pod szczególnym „wpływem”, „opieką” Ducha, który jest sprawcą i źródłem świętości człowieka i Kościoła (por. 2 Tes 2, 13; Rz 1, 4)⁷³. Ów „gest zawierzenia” ujawnia się w historii zbawienia jako wydarzenie niepokalanego poczęcia. Jan Paweł II zestawia je z tajemnicą Wcielenia i ukazuje ścisły związek między nimi, w którym ujawnia się działanie Ducha Świętego: *[Pełnia czasu] naznacza chwilę, w której Duch Święty, który już wylał na Maryję z Nazaretu pełnię łaski, ukształtował w Jej dziewiczym łonie ludzką naturę Chrystusa*⁷⁴. Działanie i obecność Ducha Świętego w pierwszym momencie zaistnienia Maryi sprawiły, że od początku była *najczystszy odbiciem łaski Ducha Świętego*⁷⁵ oraz *pierwszym i najdoskonalszym przykładem świętości osiągniętej w Kościele za sprawą Ducha Świętego i Uświęcającego*⁷⁶.

Jan Paweł II, zgodnie z nauczaniem Tradycji Kościoła⁷⁷, ujmuje doskonałą świętość Maryi („pełnię łaski”) jako obecność w Niej Ducha Świętego, dlatego nie waha się określać Pełną łaski jako pe-

⁷² RM 8.

⁷³ Por. LG 39. JAN PAWEŁ II, *Duch Święty źródłem świętości Kościoła* (Audiencja generalna, 12.12.1990) w: *Wierzę w Ducha Świętego...*, 299-303.

⁷⁴ RM 1; *Ta sama wszechmoc, ta sama potęga miłości, ta sama moc Ducha Świętego sprawia, że Ona jedna wśród wszystkich synów i córek Adama poczyną się i przychodzi na świat „łaski pełna”*. JAN PAWEŁ II, *Świadectwo nadziei, którą Kościół chce zwiastować wszystkim ludziom* (Homilia wygłoszona w Bazylice Matki Boskiej Większej, 8.12.1981), NP 1981/IV, 394-395; *Duch Święty zstępuje na Maryję i w Niej działa – mówiąc chronologicznie – jeszcze przed Wcieleniem, to jest w Jej niepokalanym poczęciu. Dokonuje się to przez wzgląd na Chrystusa, Jej Syna, w ponadczasowym kontekście tajemnicy Wcielenia*. TENŻE, *Duch Święty i Maryja: wzór osobistego związku Boga i człowieka* (Audiencja generalna, 18.04.1990), w: *Wierzę w Ducha Świętego...*, 183-184; *Pełna łaski – oznacza Macierzyństwo Boże. Pełna łaski – oznacza też Niepokalane Poczęcie. Niepokalane Poczęcie ze względu na Boże Macierzyństwo. Taki jest porządek łaski – czyli zbawczej Ekonomii Bożej*. TENŻE, *Matka przywróconego ludu...*, 255.

⁷⁵ TENŻE, *Początki nowego Ludu Bożego* (Anioł Pański, 11.12.1983), NP 1983/VI, 2, 618.

⁷⁶ TAMŻE, 299; *Oto ogarnia Cię moc Najwyższego: Duch Święty – Sprawca świętości*. TENŻE, *Abyśmy zło dobrem zwyciężali* (Modlitwa na placu Hiszpańskim, 8.12.1984), „L'Osservatore Romano” 5(1984) nr 11-12, 1.

⁷⁷ Por. G.M. BARTOSIK OFMConv, *Przybytek Ducha Świętego. Relacja Duch Święty-Maryja według Pisma Świętego i Ojców Kościoła*, w: *Duch Odnowiciel* (Kolekcja „Communio”, 12), Pallottinum, Poznań 1998, 141-164.

łną Ducha Świętego⁷⁸. W Jej niepokalanym poczęciu objawia się moc miłości Bożego Ducha, która ogarnia Ją całkowicie i uświęca, czyniąc z Niej niepokalaną świątynię dla Syna Bożego⁷⁹.

Obfitość otrzymanej łaski uczyniła z Maryi „nowe stworzenie”. Taką perspektywę niepokalanego poczęcia Jan Paweł II rysuje w oparciu o nauczanie Soboru Watykańskiego II⁸⁰ i świadectw Ojców Kościoła, szczególnie Theoteknosa z Livias⁸¹ i Andrzeja z Krety⁸². Rozważanie o Maryi jako „początku nowego stworzenia” i „nowym człowieku” papież prowadzi w kontekście ściśle chrystologicznym. Odwołując się do Prologu Ewangelii Janowej (*Wszystko przez nie [Słowo] się stało* – 1, 3) powie, że to „wszystko” odnosi się także do Maryi, ale do Niej w sposób wyjątkowy, ponieważ – uzasadnia papież – *Maryja po świętym człowieczeństwie Chrystusa jest szczytem stworzenia, „chwałą wszechświata” – jak pozdrowia Ją liturgia*⁸³. Zaś w kontekście Kol 1, 16 (*Wszystko zostało stworzone [...] ze względu na Niego*) precyzuje, że Maryja została stworzona ze względu na Chrystusa, aby „być Jego świętą Matką” i „wierną uczennicą”: *Nową Niewiastą postawioną obok Niego – Nowego Człowie-*

⁷⁸ Łaska, którą otrzymała Maryja, jest nie tylko zamierzeniem czy życzliwym nastawieniem Boga wobec Niej, ale czymś rzeczywistym, jest „łaską Chrystusa” udzieloną Jej wcześniej na mocy zasług śmierci Syna. Łaską tą jest w rzeczywistości sam Duch Święty. Powiedzieć więc o Maryi, że jest „łaski pełna”, znaczy powiedzieć, że jest pełna Ducha Świętego. JAN PAWEŁ II, „Hic Verbum caro factum est”. List z okazji siedemsetlecia Sanktuarium Świętego Domu w Loreto (15.08.1993), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, 159.

⁷⁹ W historii ludzkich pokoleń Jej Niepokalane Poczęcie stanowi najdoskonalszą realizację działania łaski Ducha Świętego, który kształtuje Ją i czyni od samego początku nowym stworzeniem, ziemią nieskalaną, świątynią Ducha. TENŻE, *Co oznacza prawda o niepokalanym poczęciu?* (Anioł Pański, 8.12.1983), NP 1983/VI, 2, 592.

⁸⁰ U świętych Ojców przyjęł się zwyczaj nazywania Bogurodzicy całą świętą i wolną od wszelkiej zmały grzechowej, jakby utworzoną przez Ducha Świętego i ukształtowaną jako nowe stworzenie. LG 56. Sobór odwołuje się tutaj do nauczania kilku Ojców Kościoła: Germana z Konstantynopola, Anastazego Antiocheńskiego, Andrzeja z Krety, Sofroniusza.

⁸¹ Rodzi się jak cherubini Ta, która jest z gliny czystej i niepokalanej (Panegiryk na święto Wniebowzięcia, 5-6). JAN PAWEŁ II, *Doskonała świętość Maryi...*, 164.

⁸² Dzisiaj ludzkość w całym blasku Jej niepokalanej szlachetności otrzymuje swoje dawne piękno. Wstyd grzechu zaciemnił blask i czar ludzkiej natury; kiedy jednak rodzi się Matka Pięknego w sposób doskonały, w Jej osobie natura ta odzyskuje swoje dawne przywileje i zostaje uformowana zgodnie z wzorem doskonałym i naprawdę godnym Boga. [...] Dzisiaj zaczyna się reforma naszej natury, a zestarzały świat, poddany całkowicie boskiej przemianie, otrzymuje pierwociny drugiego narodzenia (Kazanie I o Narodzeniu Maryi). TAMŻE, 164-165.

⁸³ TENŻE, *Pobożność maryjna* (Anioł Pański, 5.02.1984), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 5, 122.

ka, Odkupiciela Ludu Bożego i Nowej Jerozolimy; pierwszym i już w pełni dojrzałym owocem Odkupienia⁸⁴.

Maryja niepokalana jako „nowe stworzenie”, czyli człowiek na nowo „wypowiedziany” z miłości Boga Ojca w Jego Odwiecznym Synu, poczyna w sobie za sprawą Ducha Świętego „Początek lepszego świata”⁸⁵ – Jezusa Chrystusa.

5. „Pełna łaski” – ikoną miłości Trójjedynego Boga

Maryja w niepokalanym poczuciu ukazuje przedziwną inicjatywę Ojca, moc Odkupiciela i zbawcze działanie Ducha Świętego. Taką obecność Trójjedynego Boga w Niepokalanej wyraża w pewnym stopniu określenie „pełna łaski” (*kecharitoméne*). Jan Paweł II interpretuje je w kontekście *Listu do Efezjan* (1, 3-14) i zauważa, że brzmi ono w ustach anioła Gabriela jakby było właściwym imieniem Maryi – „nowym imieniem”⁸⁶. Można je uznać za „klucz interpretacyjny” całej tajemnicy Maryi i Jej macierzyńskiej misji w historii zbawienia⁸⁷, ale także „klucz”, który otwiera nas na tajemnicę Boga.

W zrozumieniu głębi znaczenia określenia „pełna łaski” pomaga biblijna interpretacja rzeczywistości „łaski”. Jan Paweł II przypomni zatem, że *w języku Biblii „łaska” oznacza szczególny dar, który według Nowego Testamentu ma swe źródło w trynitarnym życiu Boga samego – Boga, który jest miłością* (por. 1 J 4, 8)⁸⁸. Właśnie dzięki temu „szczególnemu darowi”, który Maryja otrzymała „przez Chrystusa” dostępuje *najpełniejszego uczestniczenia w odwiecznej Tajemnicy, w życiu wewnętrznym Boga Ojca, Syna i Ducha Świętego*⁸⁹.

⁸⁴ TAMŻE. *Pierwotna świętość Maryi stanowi niedościgły wzór daru i wylania łaski Chrystusowej w świecie*. TENZE, *Doskonała świętość Maryi...*, 165.

⁸⁵ TENZE, *Początek lepszego świata* (Regina Coeli, 10 VI 1984), w: *Anioł Pański z Papieżem Janem Pawłem II*, t. 3, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1989, 25. TENZE, *Matka przywróconego ładu...*, 257-258.

⁸⁶ RM 8.

⁸⁷ Por. S. MEO, *Una Enciclica sulla B.V. Maria ed un Anno Mariano, per la Chiesa in cammino verso l'anno 2000*, „Seminarium” 29(1987) 410.

⁸⁸ RM 8. *Łaska oznacza szczególną pełnię stworzenia, poprzez którą istota Bogu podobna uczestniczy w samym wewnętrznym życiu Boga. Łaska oznacza miłość i dar Boga samego – dar całkowicie wolny (darmo dany), w którym Bóg powierza człowiekowi swoją Tajemnicę, czyniąc go zdolnym do świadczania tej Tajemnicy, do wypełnienia nią swego ludzkiego bytu i życia, myśli, woli i serca*. JAN PAWEŁ II, *Bądź pozdrowiona, pełna łaski* (Anioł Pański, 8.12.1978), NP 1978/I, 140.

⁸⁹ TAMŻE. *Duch Święty, którego Ojciec posłał w imię Syna sprawia, że człowiek uczestniczy w wewnętrznym życiu Boga, że jest na podobieństwo Chrystusa również synem, a także dziedzicem tych dóbr, które są udziałem Syna* (por. Ga 4, 7). TMA 8.

Rozważania Jana Pawła II idą dalej. Poddając głębszej analizie greckie wyrażenie *kecharitoméne* („łaski pełna”), wyjaśnia je w odniesieniu do Maryi nie tylko jako „wypełniona łaską”, ale także „całkowicie przemieniona”, „przeniknięta łaską”⁹⁰. Stąd dla Jana Pawła II Maryja „pełna łaski” jawi się jako *szczególniej umiłowana od Boga – cała przeniknięta Jego miłością, ugruntowana w niej bez reszty, cała jakby z niej stworzona: z miłości Najświętszego*⁹¹.

Jan Paweł II zwraca uwagę na „ikoniczny” wymiar tajemnicy Maryi jako „pełnej łaski”: *Jest dla nas najwyższym – zaraz po Chrystusie, Bogu-Człowieku – wzorem i nauczycielką nieskazitelności we wszystkich wymiarach swego istnienia, odzwierciedleniem i częścią nieskończonej czystości Boga*⁹², *zwierciadłem i odbiciem życia Boga samego*⁹³.

Maryja „przeniknięta miłością” Boga staje się w ten sposób *doskonałym obrazem Bożego oblicza*, jednakże – precyzuje Jan Paweł II – *nie z samej natury, jak w przypadku Jej Syna (por. Kol 1, 15), tylko jako „służebnica Pańska” (Łk 1, 38) mocą łaski*⁹⁴. Obdarowana pełnią Bożej miłości Maryja staje się od pierwszego momentu swojego istnienia świadkiem Tajemnicy⁹⁵. Jan Paweł II dostrzega w Niepokalanej znak nieskończonej miłości Boga, Jego bezinteresowności z jaką „wybrał” każdego człowieka przed założeniem świata i świętości jaką chce go obdarzyć⁹⁶.

⁹⁰ *Maryja została w sposób dogłębny i na stałe przeniknięta łaską, czyli uświęcona.* TENŻE, *Doskonała świętość Maryi* (Audycja generalna, 15.05.1996), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 4, 163. Por. TENŻE, „Łaski pełna” (Audycja generalna, 8.05.1996), w: TAMŻE, 160-162.

⁹¹ JAN PAWEŁ II, *Salus populi Romani* (Homilia wygłoszona w Bazylice Matki Bożej Większej, 8.12.1980), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...* t. 2, 125. Jan Paweł II zwraca uwagę, że Ewangelista Łukasz ukazuje Maryję *jako czysty owoc dobroci Boga, który do tego stopnia Nią zawładnął, że według określenia anioła uczynił Ją „łaski pełną”.* Właśnie obfitość łaski stanowi o duchowym bogactwie Maryi. TENŻE, „Łaski pełna”..., 162.

⁹² TENŻE, *Niepokalana* (Anioł Pański, 8.12.1989), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 5, 312.

⁹³ TENŻE, *Maryjny wymiar Kościoła* (Przemówienie do Kolegium Kardynalskiego i członków Kurii Rzymskiej, 22.12.1987), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, 13.

⁹⁴ TENŻE, *Matka Zbawiciela* (List do uczestników sympozjum teologicznego poświęconego encyklice „Redemptoris Mater”, 22.05.1988), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej...*, t. 3, 58.

⁹⁵ *Łaska oznacza miłość i dar Boga samego – dar całkowicie wolny (darmo dany), w którym Bóg powierza człowiekowi swoją Tajemnicę, czyniąc go zdolnym do świadczenia tej Tajemnicy, do wypełnienia nią swego ludzkiego bytu i życia, myśli, woli i serca.* TENŻE, *Bądź pozdrowiona, pełna łaski* (Anioł Pański, 8.12.1978), NP 1978, 140.

⁹⁶ TENŻE, *Che nel vostro Paese diventi realta la giustizia di Dio in favore dei poveri* (Homilia w sanktuarium maryjnym w Caacupe, 18.05.1988), IGPII 1988/XI, 2, 1548.

6. Zakończenie

Jana Pawła II słowo o tajemnicy niepokalanego poczęcia Maryi odsłania jej głębię i piękno. Święty początek Matki Jezusa to wydarzenie wpisane w historię zbawienia, które mówi o tajemnicy Trój-jedynego Boga – Jego miłości i działaniu w historii. Niepokalane poczęcie jest „miejscem”, w którym Trójca Święta „spotyka się” z ludzką historią, przemienia ją i zapowiada nowe czasy. Maryja jako „pełna łaski” mówi o miłości Ojca, Syna i Ducha Świętego – staje się jakby „epifanią” miłości trynitarniej.

Kontemplacja Niepokalanej nie ogranicza się zatem jedynie do podziwiania osoby Maryi, ale prowadzi do odkrycia oblicza Boga i uczy postawy wdzięczności wobec Jego przedziwnego działania.

Ks. dr Janusz Kumala MIC
Centrum Formacji Maryjnej „Salvatoris Mater”

ul. Klasztorna 4
PL - 62-563 Licheń
E-mail: mater@marianie.pol.pl

La prospettiva trinitaria del mistero dell'immacolata concezione di Maria nell'insegnamento di Giovanni Paolo II

(Riassunto)

L'autore studia l'insegnamento di Giovanni Paolo II cercando di mettere in evidenza la prospettiva trinitaria dell'evento dell'immacolata concezione di Maria. Secondo il Pontefice questo mistero mariano va visto come „dono” e „opera” della Trinità. E' il momento particolare nella storia della salvezza che rivela la presenza e l'azione del Padre, del Figlio e dello Spirito Santo. L'Immacolata ci rivela anche, in un certo senso, l'immagine di Dio Trinitario e del suo amore verso l'umanità.